

**ФРАНДРАЙЗИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО
УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ**

Хаджирадєв В.О.

аспірант кафедри інформаційних
технологій факультету права і
соціального управління
Донецького державного
університету управління

У статті розглянуто проблемне питання щодо взаємодії посадових осіб органів місцевого самоврядування та громадських організацій у контексті здійснення франдрайзингової діяльності в управлінні соціальними проектами. Обґрунтовано можливість залучення громадських організацій до франдрайзингу.

Ключові слова: місьцеве самоврядування, франдрайзинг, управління соціальними проектами, громадські організації.

В статье рассмотрены проблемные вопросы взаимоотношений органов местного самоуправления совместно с общественными организациями в контексте франдрайзинговой деятельности в управлении социальными проектами. Обоснована возможность привлечения общественных организаций к франдрайзингу.

Ключевые слова: местное самоуправление, франдрайзинг, управление социальными проектами, общественные организации.

In the article examined problematic issues of interactions of officials of local governments and community organizations in context of the implementation frandraysinhovoyi of running social projects. Substantiates the possibility attract public organization to frandraysynhu.

Keywords: local government, frandraysynh, management of social projects and public organizations.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Ефективне управління соціальними проектами багато в чому залежить від ресурсної бази, перш за все фінансової, органів місцевого самоврядування. За висновками експертів з проектного менеджменту (М. Барбан, Т. Гречко, В. Пілюшенко, Ю. Погребняк, О. Пономаренко та ін.) ефективно управління соціальними проектами, у певний мірі,

може бути реалізованим за умови достатнього фінансування, яке забезпечується не тільки державними, бюджетними коштами, але й залученням інших ресурсів [3; 7; 9 та ін.]. У зазначеному контексті актуалізується проблема готовності посадових осіб органів місцевого самоврядування до фандрайзингової діяльності.

Виникнення фандрайзингу як окремого напрямку пов'язано з бурхливим розвитком за останні десятиліття громадських організацій. Проведення фандрайзингу передбачає пошук потенційних джерел фінансування, обґрунтування потреб в коштах та співвідношення з інтересами фінансових донорів, формування, підтримка та розвиток зв'язків з громадськими організаціями як з фінансовими донорами, формування суспільної думки на користь підтримки діяльності соціальних проектів, що реалізуються органами місцевого самоврядування. За висновками вчених проблема пошуку джерел фінансування соціальних проектів стає все більш актуальною в діяльності органів місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні десятиріччя фандрайзингова діяльність неодноразово була предметом дослідження вчених з різних наукових галузей, зокрема вивчалися такі питання: сутнісні ознаки та функцій благодійності (Дж. Мілль, В. Фомін, Є. Чикадзе та ін.); ефективності економіки освіти та соціально-педагогічних програм (Г. Беккер, Е. Денисон, А. Кейнс, Дж. Псахаропулос, П. Ромер, С. Струмлілн, Т. Шульц, М. Фридман та ін.); теоретичні основи благодійності (Р. Апрусян, Дж. Бредл, В. Гер'є, М. Дмитрієв, Є. Красноп'яров, А. Линденмайер, П. Лофарг, Д. Ренсел, Е. Мюнстерберг, Г. Шмоллер та ін.); сучасні методологічні підходи та аспекти теорії фінансового ринку (Р. Гільфердінг, Дж. Кейнс, А. Піг, Дж. Сінк, Р. Сміт, М. Фрідмен, Є. Хансен та ін.) тощо.

Дослідження фахівців наукової галузі «Державне управління» були присвячені таким питанням як-от: організаційно-правовий

механізм розвитку місцевого самоврядування (Є. Бабенков, О. Васильєва та ін.), комплексна система забезпечення та підтримки розвитку територіальних громад (О. Дацій, Н. Ільченко та ін.), діяльність органів місцевого самоврядування з удосконалення мережи підприємств сфери обслуговування (О. Ігнетенко, В. Кононенко та ін.), взаємовідносини органів місцевого самоврядування з органами державної влади в регулюванні соціального захисту населення (В. Лактіонов, М. Шутов та ін.) інформаційне забезпечення місцевого самоврядування при наданні послуг населенню (В. Пархоменко та ін.) тощо. За результатами проведеного нами попереднього аналізу вітчизняного і зарубіжного наукових фондів можемо констатувати, що проблема фандрайзингової діяльності органів місцевого самоврядування в контексті управління соціальними проектами майже недосліджена.

Формулювання *цілей статті* (постановка завдання, мета). Обмеженість державного фінансування соціальних проектів і програм негативно впливає на забезпечення сталого функціонування та розвитку регіонів України. Ситуація зумовлює керівників органів місцевого самоврядування у необхідності залучення додаткових позабюджетних коштів через організацію фандрайзингової діяльності. Виникає потреба в розробці теоретичних основ та практичних рекомендацій щодо впровадження фандрайзингу в діяльність органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковому дискурсі фандрайзинг (від англ. fundraising – збір фондів) є усталеним терміном, здебільшого він визначається як процес залучення грошових коштів, інших ресурсів організацією (переважно некомерційною) з метою реалізації певного соціального проекту (серії проектів), які об'єднані загальною ідеєю або «вектором руху». Ресурси органів місцевого самоврядування – це все те, що даний орган, що дає їй можливість

існувати, розвиватись та здійснювати власну діяльність: гроші; майно, яке йому належить (від канцелярського приладдя до будинку); люди, які в ньому працюють; інформаційна база; бібліотека; зв'язки; вплив, що він має у суспільстві; сформована громадська думка про раду; її імідж тощо. Зауважимо, фандрайзинг передбачає залучення ресурсів і в не грошовій формі, наприклад, у вигляді безоплатно переданих проекту (раді, громаді) витратних матеріалів, обладнання, надання приміщення або безкоштовних послуг. Особливо варто зауважити на залученні людських ресурсів, а саме волонтерів, консультантів, експертів та ін.

З метою виявлення поширеності використання методів фандрайзингової діяльності органами місцевого самоврядування нами проводилось дослідження серед голів 269 сільських, 56 районних та 17 обласних рад. Результати показали, що переважно залученням позабюджетних коштів в реалізацію соціальних проектів і програм займаються громадські організації (76%). Серед фандрайзингових методів, які голови рад зазвичай використовують: персональне прохання (100%), спеціальний захід (24%), прохання по телефону (68%), особисті листи поштою (19%) та скриньки для збору пожертв й заповнення грантових заявок (по 2%). Взагалі не користуються для отримання додаткових ресурсів можливостями Інтернет (електронна розсилка, звернення до відвідувачів Інтернет-сайту ради). Добровільні грошові внески чи матеріальні цінності від громадян використовуються всіма органами місцевого самоврядування (наприклад, проведення води у селі, ремонт школи і т. ін.), при цьому дуже низький відсоток органів місцевого самоврядування, що реалізують спільні проекти з державними (8 %) та недержавними установами (0,5%).

Виходячи з того, що при реалізації органами місцевого самоврядування (на будь якому рівні) соціальних проектів і програм саме громадські організації є головними їх партнерами, ми спробували

дізнатися як представники громадських організацій відносяться до проблем співпраці з органами місцевого самоврядування. Зауважимо, що за нашими даними за останні роки для українських громадських організацій фандрайзингова діяльність стала систематичною. Недержавні організації постійно беруть участь у грантових конкурсах, що проводять міжнародні організації, програмах технічної допомоги, співпрацюють з вітчизняними та зарубіжними благодійними фондами.

Так, проведене опитування показало, що майже усі (97%) громадських організацій готові до співпраці з органами місцевого самоврядування щодо реалізації соціальних проектів і програм. Однак, тих, хто готові до фінансово підтримати соціальних проектів і програм лише 7%; 60% – респондентів допомагали б, але як організація бенефіціар. Коментуючи проблеми фандрайзингової діяльності в рамках реалізації соціальних проектів, як посадові особи органів місцевого самоврядування, так і представники громадських організацій зазначають недостатню розробленість нормативно-правової бази щодо такого виду взаємодій; по-друге, недостатність знань, умінь та навичок щодо здійснення фандрайзингової діяльності

Фандрайзинг як галузь знання вчить, що в центрі всього процесу перебуває людина (фандрайзер). Такою людиною в органах місцевого самоврядування виступає голова та його заступники. Успішність залучення коштів багато в чому залежить від того, наскільки вони володіють професійними навичками й вірять самі в те, у чому намагаються переконати інших. Голови та заступники голів органів місцевого самоврядування повинні дуже добре розбиратися в питаннях оподаткування й соціальної сфери, знати законодавство України, а також володіти низкою таких якостей, як: уміння приваблювати до себе співрозмовника за короткий час, зацікавити й переконати його в необхідності участі в проекті, налагодити неформальні стосунки з

потенційним спонсором. Ці навички можна отримати та виховати в собі завдяки постійному саморозвитку та самоосвіті впродовж життя.

Акцентуючи увагу на тому, що саме громадські організації стають центральною ланкою у вирішенні соціальних проблем громади, ми не можемо ігнорувати важливість конструктивного діалогу органів місцевого самоврядування з ними. Щодо представленості громадських організацій в громадських радах при органах місцевого самоврядування, мусимо констатувати, що лише 1,9% громадських організацій (від загальної кількості, що зареєстровані в Міністерстві юстиції) представлені в громадських радах при органах місцевого самоврядування. Респонденти зазначали, що: це формальна робота; в громадських радах концентруються «свої»; іноді ці громадські організації створюють самі депутати і в результаті виходить, що вони працюють самі з собою і т. ін. На наш погляд, слід посилити представництво громадських організацій в громадських радах при органах місцевого самоврядування.

У зазначеному контексті виникає потреба у структурно-функціональній узгодженості їх діяльності на регіональному рівні. Щодо видів громадських організацій то слід зазначити, що їх багатоманітність зумовлює необхідність класифікації. Громадські організації розрізняються за своєю соціальною основою, сферами діяльності, організаційною побудовою, цілями, методами й засобами діяльності, отже, можуть класифікуватись за різними критеріями, які взяті за основу.

Вчені Т. Слинько та О. Кушніренко запропонували об'єднати всі громадські організації у такі види: екологічні, соціально-екологічні, природоохоронні; правозахисні групи та об'єднання; борці за справедливість; робітничий рух; громадсько-культурні, творчі, спортивні (здорового способу життя); жіночі рухи; миротворницькі рухи; історико-патріотичні [8, с. 27-28]. Вважаємо, що ця класифікація

громадських організацій є дещо недосконалою, оскільки немає єдиного критерію і не спроможна відобразити все різноманіття людських інтересів та потреб, для задоволення яких створюються громадські організації.

Л. Лойко класифікує громадські організації за спрямованістю на такі види: професійні (профспілки, асоціації фермерів тощо); економічні (об'єднання підприємців, банкірів, роботодавців та ін.); соціально-демографічні (ветеранські, жіночі, молодіжні); конфесійні (церкви, релігійні общини, об'єднання мирян); культурологічні та просвітницькі; творчі (об'єднання артистів, письменників, художників); спортивно-туристські та оздоровчі; наукові та науково-технічні; оборонні; національно-культурні; екологічні [5, с. 165].

Спробу розробити критерії поділу громадських організацій було здійснено також в університеті Джона Гопкінса як частину дослідження неурядових організацій у світовому масштабі. Ця класифікація отримала назву Міжнародної класифікації недержавного (та неприбуткового) сектора і є надзвичайно складною системою, яка поділяє громадські організації на десять основних категорій: культура й відпочинок; освіта і наукові дослідження; охорона здоров'я; соціальні служби; довкілля; розвиток і житлово-комунальне господарство; адвокатура і політика; філантропічні посередники і підтримка; міжнародна діяльність; бізнес, професії і спілки. Запропонована класифікація може бути корисною для багатьох дослідників, оскільки є достатньо деталізованою і представляє фактично весь спектр сфер і напрямків, де діють громадські організації, але мало відображає цілі, яких вони прагнуть досягти.

Викликає зацікавлення класифікація, яку в своєму дисертаційному дослідженні подає М. Новіков. Він визнає доцільною класифікацію громадських організацій залежно від характеру спрямованості їх діяльності на правозахист, зокрема виокремлює

правозахисні об'єднання (які присвячують свою діяльність відстоюванню громадянських прав і свобод першої необхідності); соціально-екологічні об'єднання (які відстоюють інтереси духовного і творчого рівнів, а також збереження умов здорового природного існування) та політичні партії (діяльність яких спрямована на забезпечення потреб громадян у задоволенні суто політичних прав та інтересів) [6, с. 10]. На його думку, така класифікація дає змогу предметніше зафіксувати значення і роль форм громадських об'єднань у механізмі взаємодії держави та громадянського суспільства. Елементи правозахисної діяльності властиві при цьому всім об'єднанням громадян.

На нашу думку, така класифікація є суперечливою, оскільки спрямованість діяльності на правозахист як критерій розподілу громадських об'єднань на такі види видається недостатнім і сама типологія дещо спрощеною. Крім того, сам автор зазначає, що елементи правозахисної діяльності властиві всім об'єднанням громадян.

Заслуговує на увагу ще одна класифікація, яку на основі узагальнень теоретичного та практичного досвіду діяльності громадських організацій України пропонують Л. Кормич та Д. Шелест [3, с. 19]. Визначальною особливістю цієї класифікації є відмінність у суспільних сферах діяльності. Автори виокремлюють такі види громадських організацій: організації, що діють в економічній сфері та сфері трудових відносин (спілки споживачів, адвокатів, профспілки, кооперативна спілка); організації в соціальній сфері (об'єднання ветеранів, товариства інвалідів, благодійні організації); організації у сфері дозвілля і відпочинку (спортивні організації, спілки філателістів, книголюбів тощо); організації у сфері релігії, науки, культури (церкви, наукові асоціації, спілки письменників, художників, артистів тощо);

організації у політичній сфері (екологічні рухи, організації по захисту прав жінок, національних меншин, за мир тощо).

На думку В. Кравчука громадські організації можна класифікувати за значенням у процесі формування громадянського суспільства та правової держави, а також за ступенем участі у державно-політичному житті: організації, створені для захисту професійних та інших прав громадян (профспілкові організації, правозахисні та професійні громадські організації); організації, що діють у загальних, суспільно-корисних цілях (культурно-релігійні, просвітницькі, етнічні та екологічні організації); організації для задоволення соціальних потреб (благодійні організації та фонди); організації для здійснення переважно особистих інтересів (жіночі, молодіжні, дитячі) [4].

У наукових колах обговорюється також класифікація громадських організацій, запропонована В. Редюхіним, залежно від масштабів проблем, на вирішення яких спрямована їх діяльність [1, с. 29]. Зокрема визначають такі рівні проблематики: а) людина та її фізичний, психологічний стан; б) родина і її проблеми; в) установа, заклад; г) цільова група; д) територія (мікрорайон, селище, водосховище тощо); е) адміністративно-територіальна одиниця (місто, район, область); є) регіон; ж) держава; з) геополітика, міжнародні контакти і зв'язки.

Класифікація громадських організацій за С. Вороновою здійснювалася за критеріальним принципом, а саме: за територіальним принципом, за сферами діяльності, за складом. За територіальним принципом громадські організації поділялись на: міжнародні (всесвітні або регіональні), всеукраїнські. За сферами діяльності громадські організації поділялись на: політичні, економічні, екологічні, профспілкові, культурно-просвітницькі, конфесійні, етнічні. За складом громадські організації поділялись на: професійні, жіночі,

молодіжні, дитячі. Можна також констатувати, що всі громадські організації, які існують в суспільстві, залежно від їх узгодженості з правопорядком можуть бути поділені на легальні та нелегальні.

Легальні організації переслідують правомірну мету, тобто таку, що не суперечить правопорядку. Нелегальні організації – це організації, які переслідують неправомірні цілі. Як наслідок, всі дії, спрямовані на досягнення такої мети, будуть неправомірними, незалежно від способу об'єктивного вираження таких дій. У свою чергу, серед легальних організацій можна виокремити ще два види: нелегалізовані та легалізовані. Нелегалізовані – це організації, які переслідують правомірні цілі, але відповідно до закону не потребують легалізації або члени таких організацій не вбачають за необхідне вдаватися до процедури легалізації. Наприклад, страйкові комітети, самодіяльні колективи, різні неформальні об'єднання (організації прихильників певного виду мистецтв, спорту, музичні групи, ансамблі). Легалізовані – організації, що легалізували свою діяльність шляхом повідомлення про заснування або державної реєстрації [2].

Кожна з вищевказаних класифікацій має свої переваги та кожна дає змогу уважно придивитися до природи громадянського суспільства і, власне, громадського сектора, проте жодна окрема класифікаційна система не в змозі охопити всього розмаїття діяльності у цій сфері.

Таким чином, розмаїття видів громадських організацій, характер діяльності та членства, інші особливості унеможливають виокремлення єдиного критерію класифікації громадських організацій та забезпечення їх представництва в громадських радах при органах місцевого самоврядування.

Досліджуючи функції громадських організацій, слід зауважити, що необхідно відмежовувати поняття функцій організації від її завдань та принципів. Завдання та функції це поняття, які співвідносяться, є взаємопов'язаними, але не тотожними. Завдання громадської

організації визначають її соціальне призначення та мету, заради досягнення якої створюється організація. Тим самим, завдання організації є передумовою виникнення її функцій. В свою чергу, функції являють собою засоби реалізації та виконання поставлених завдань. Щодо співвідношення принципів формування та діяльності організації та її функцій, то принципи здійснюють активний вплив на розвиток функцій та є основою виконання кожної з них.

Саме розуміння цієї специфіки дозволяє органам місцевого самоврядування ефективно співпрацювати з громадськими організаціями в процесі реалізації різних соціальних проектів. А громадська рада при органах місцевого самоврядування та залучені експерти виконують в цій роботі саме координаційну функцію у процесі франдрайзингу.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. За результатами дослідження ми визначили такі структурні компоненти компетентності посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо франдрайзингової діяльності сумісно з громадськими організаціями:

особистісно-гуманітарна спрямованість управлінської діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування;

уміння інтегрувати інший досвід (здатність співвідносити власну діяльність з тим, що вироблено на рівні вітчизняної і світової культури; продуктивно взаємодіяти з громадськими організаціями, застосовувати інноваційний досвід та кращі практики франдрайзингової діяльності, узагальнювати і передавати свій досвід іншим); креативність як спосіб буття в професії (бажання і вміння створювати нову суспільну реальність на рівні цілей, змісту, технологій, процесів і систем);

здатність до рефлексії – робота свідомості, думки людини над власною свідомістю, роздуми над власними поглядами, психічним станом, їх оцінка, тобто особливого способу мислення. Це погляд на

суспільну реальність, зокрема на стан соціальних та інших проблем; історико-управлінський досвід тощо.

Усі складові компетентності посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо франдрайзингової діяльності сумісно з громадськими організаціями взаємопов'язані й утворюють складну структуру, що визначає особистісно-діяльнісну характеристику. Суттєвою ознакою її є здатність ставити і розв'язувати соціальні проблеми будь-якого рівня складності – від прикладних до методологічних. А також сміливість, яка полягає у відмові від уже відомих способів діяльності, і вихід на концептуальний шлях, який породжує іншу суспільну реальність.

Список літератури.

1. Взаємодія молодіжних громадських організацій та органів влади в реалізації молодіжної політики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Харків, 29-30 червня 2006 р.) / Управління у справах сім'ї та молоді Харк. обл. держадміністрації, Харк. обл. центр молоді, Харк. регіональний ін-т Національної академії державного управління при Президентові України. – Харків: “Нове слово”, 2006. – 96 с.
2. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 року № 2460-XII [Текст] // Юридичний вісник України. – 2002. – № 51 (391) від 21-27 грудня. – ст. 14,15.
3. Кормич Л. І. Громадські об'єднання та політичні партії сучасної України: навч. посіб./ Л. І. Кормич, Д. С. Шелест. – Одеса : Юрид. література, 2002. – 200 с.
4. Кравчук В. М. Деякі підходи до класифікації громадських організацій в Україні / В. М. Кравчук. – К. : Вибори та демократія, 2007. – № 1 (11). – С. 48–53.

5. Лойко Л. І. Громадські організації етнічних меншин України: природа, легітимність, діяльність: [монографія] / Л. І. Лойко. – К.: Фоліант, 2005. – 634 с.
6. Новіков М. М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадянського суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01: «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / М. М. Новіков. – Харків, 2002. –18 с.
7. Погребняк Ю. В. Технологія формування професійної готовності державних службовців до управління соціальними проектами / Ю. В. Погребняк; Під заг. ред. проф. С. К. Хаджирадевої. – Одеса: ПНПУ, 2012. –93 с.
8. Слїнько Т. М. Конституційно-правовий статус об'єднань громадян в Україні: навч. посіб./ Т. Слїнько, О. Кушніренко. – Харків : Арсіс, 1998. – 176 с.
9. Хаджирадева С. К. Основи управління соціально-педагогічними проектами: навчальний посібник / С.К.Хаджирадева, М. М. Барбан. – Одеса : ТОВ “Лерадрук”, 2011. – 197 с.